Т. І. Чалкіна

Викладач

КПІ імені Ігоря Сікорського

zmarkevkaz@gmail.com

ПІДБІР І СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ГРАМАТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ ТА ПІДГОТОВКА ЙОГО ДО ПРЕЗЕНТАЦІЇ В ІНОЗЕМНІЙ АУДИТОРІЇ

При мовленнєвій спрямованості навчання мовний матеріал, у тому числі граматичний, є необхідною частиною знань, які потрібно засвоїти. Для формування мовної і мовленнєвої компетенції опрацьований матеріал повинен подаватися в узагальненому, систематизованому вигляді. Необхідно чітко знати можливості й обмеження відповідних взаємозв'язків у межах мовної системи, бо вільне спілкування можливе лише тоді, коли студент вмітиме оперувати системою в цілому. Усвідомлення граматичних явищ при вивченні мови – обов'язкова умова швидкого оволодіння нею.

Професійні завдання в навчанні викликають необхідність виділення мовного матеріалу в окремі аспекти роботи.

Граматичний аспект дидактики має спиратися на лінгвістичний принцип. Це означає, що добір і послідовність вивчення граматичних одиниць зумовлюється їх місцем у функціональній системі мови, роллю у створенні мовленнєвих відтворень, а отже не залежить від потреб моделювання окремих тем і ситуацій. Зауважимо, теоретичний і практичний курси сучасної української мови мають різний зміст. Для практичного курсу української мови, що розрахований на студентів – іноземців нефілологів, змістом граматичного аспекту є граматика як основа комунікативної діяльності, тобто як система правил, що регулюють побудову мовного висловлення. Це правила оформлення і функціонування

граматичних одиниць, тобто співвідношення форми і змісту, а також мовленнєвої актуалізації мовних одиниць.

Правила функціонування граматичних форм мають ряд характеристик: співвідношення між формою і змістом; структурні і лексичні обмеження; контекстні обмеження; відповідність визначеним комунікативним намірам, мовним завданням, цільовій установці висловлювання; стилістичне обмеження.

Головний фактор при доборі навчального матеріалу є мета навчання, що відображає комунікативні потреби тих, хто навчається. Граматичний матеріал необхідно обмежувати, добирати визначений мінімум, що підлягає засвоєнню.

При доборі враховується також етап навчання, кількість і розподіл навчального часу, рівень підготовки, співвідношення систем рідної мови і мови, що вивчається, тощо.

Таким чином, добір навчально-граматичного матеріалу до практичного курсу української мови для іноземців спирається на такі основні принципи: системність, комунікативну необхідність і достатність, функціональність, тематико-ситуативний принцип, принцип врахування рідної мови і професійні інтереси.

Основні критерії добору реалізуються на основі таких позицій: використання, поширеність, зразковість граматичних явищ, їх стилістичне маркування, співвідносність із лексичним мінімумом даного етапу, тощо.

Конкретна реалізіція загальних принципів залежить від завдань навчання, сформульованих для даного етапу і контингента тих, хто навчається. Наприклад, основу граматичного мінімуму початкового етапу становить базисна граматика, але базисний матеріал доповнюється комунікативною необхідністю. До складу граматичного мінімуму початкового етапу входять категорії і форми зміни іменника,

дієвідмінювання і форми часу, вид дієслів, використання дієслівних форм; основні типи речень, головні засоби зв'язку речень у монологічному і діалогічному висловленні.

У презентації граматичного матеріалу за циклами і етапами навчання діє принцип концентризму, за яким знання, навички і уміння тих, хто навчається, нарощуються, розширюються від концентру до концентру. Наприклад, на початковому етапі дієприслівниковий зворот, як правило, включається до рецептивного матеріалу (від тих, хто навчається, вимагається лише розуміння значення), на подовженому етапі перед студентами ставиться завдання активного використання дієприслівникових зворотів у письмовій мові.

Навчальний матеріал подовженого етапу передбачає аналіз вираження невизначеності за допомогою неозначених займенників, відмінювання кількісних числівників, використання нових засобів вираження об'єктних, часових, просторових, означальних відношень, способів реалізації необхідності – непотрібності тощо, які більш широко представлені як граматичні засоби організації тексту.

Презентація граматичного матеріалу теж має велике значення для засвоєння іноземцями граматичних форм української мови. Під час навчального заняття презентація співвідноситься з етапом ознайомлення з новим матеріалом, що передбачає показ і пояснення. Оскільки показ апелює головним чином до чуттєвого сприйняття, він використовується частіше за все при ознайомленні з окремими формами, структурами і способами використання мовленнєвих операцій. Однак показ може використовуватися і при проведенні граматичних узагальнень (схеми і таблиці, що демонструють парадигми словозмін, та інші наочні матеріали). Можна провести показ нового матеріалу безпосередньо в тексті або діалозі. За допомогою роз'яснень розкриваються закономірності

функціонування граматичних явищ у мові, виділяються її суттєві ознаки (орієнтири), проводиться організація самостійного пошуку цих орієнтирів тими, хто вчиться.

Пояснення спрямовано до студента, покликане заохотити його до використання цілої сукупності складних розумових операцій. Воно може спиратися на дедукцію з наступним узагальненням ознак, що виділяються.

У методичній практиці частіше простежується об'єднання дедукції та індукції, аналізу і синтезу, повідомлення готових знань і стимуляція самостійного пошуку студентами необхідних орієнтирів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Біляєв О. М. Методика вивчення української мови / О. М. Біляєв. – К. : 1987. – С. 54–63.

2. Вінницька В.М., Плющ Н.П. Українська мова: Практичний курс граматики для студентів-іноземців. – К., 1997.

3. Иевлева З.Н. Типовой грамматический материал в учебнике русскогоязыка. – В.кн.: Содержание и структура учебника русского языка как иностранного / Сост. Трушина Л.Б. М, 1981 г.

4. Соколова С. В. Методика формування граматичної компетенції з української мови як іноземної : навч.-метод. посіб. / С. В. Соколова; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Ін-т укр. філол. - К., 2011. - 122 с. - (Укр. мова для іноземців). - Бібліогр.: с. 113-121. - укр.

5. Струганець Л. Українська мова (за професійним спрямуванням): Програма /Л. Струганець, Е. Палихата, М. Пігур // Дивослово. – 2005. – № 9. – С. 38–42.

6. Тохтар Г.І. Проблеми навчання іноземних громадян у ВНЗ України та шляхи їх вирішення / Г.І. Тохтар, А.П. Кулик // Сучасні технології підготовки фахівців в умовах подальшого розвитку вищої освіти України:

Матеріали міжнар. наук.-метод. конф. – Харків: ХНАДУ, 2005. – С. 314-316.

7. Тростинська О.М. Український лінгвокультурологічний аспект у викладанні російської мови іноземним студентам / О.М. Тростинська, І.І. Черненко // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв’язки: Зб. наук. праць. – Харків: Константа, 2007. – Вип. 11. – С. 261-267.